

Jan Seys stond 25 jaar geleden mee aan de wieg van 'De Grote Rede' (VLIZ)

Vijfentwintig jaar 'De Grote Rede' EEN TERUGBLIK

Aan alle mooie liedjes komt een eind, ook aan het tijdschrift De Grote Rede. De redactie vroeg me, als inspirator en eindredacteur gedurende de voorbije kwarteeuw, een persoonlijke terugblik neer te pennen. Wat ik met plezier doe! Het wordt een terugblik met cijfers, getuigenissen, eigen invalshoeken, en pakken waardering voor iedereen die dit avontuur heeft mogelijk gemaakt.

Jan Seys¹

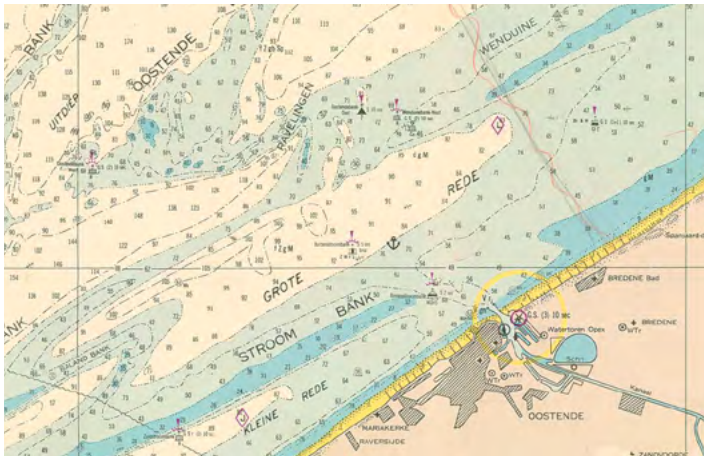
HOE HET ALLEMAAL BEGON...

Anno juli 2000. Het Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ) is net opgericht en de eerste personeelsleden, inclusief directeur Jan Mees, zijn aangeworven. Ik krijg lucht van een vacature 'communicatief medewerker' en besluit mijn kans te wagen. Met succes,

zo blijkt, mogelijk deels te wijten aan het voorstel dat ik bij het sollicitatiegesprek op tafel leg om een tijdschrift te starten over zee en kust. De inspiratie daarvoor? De toenmalige ScheldeNieuwsbrief, uitgegeven door het ScheldelInformatieCentrum (SIC). Doel van deze publicatie was om zoveel mogelijk mensen te verbinden met de Schelde en wat daar gebeurt, en dit vanuit een kennisachtergrond. Acht rijk gevulde bladzijden, proper uitgegeven, regelmatig verschijnend en gratis verstuurd naar alle geïnteresseerden. Exact

wat ook onze kust nodig had om iedereen meer oceaangeletterd te maken, en inzage te geven in het belang van het zilte nat voor onze planeet en voor ons, mensen. Als naam kiezen we een bestaand toponiem: dat van een diepte voor de kust van Oostende, de Grote Rede. Refererend zowel naar een aanlegplaats buiten de haven als naar de feitelijke informatie die het tijdschrift wil bieden (met 'rede').

¹ Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ)

Kaart van de Vlaamse Banken in de Noordzee met aanduiding van De Grote Rede. Bron: Hydrografische Dienst der Kust Oostende (1968). Noordzee Vlaamse Banken. Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw.

De artikelen uit De Grote Rede worden veelvuldig overgenomen in andere magazines en media zoals dit artikel over de zeepier in het Nederlandse magazine 'Zeehengelsport'.

Al snel zijn acht pagina's ontoereikend. En waar het tijdschrift start in tweekleurendruk – blauwgroen, wat dacht je! – schakelen we zes jaar later over op vierkleurendruk. Opmaak ligt al die tijd in de deskundige handen van Johan Mahieu, later Marc Roets ('Zoeck nv') om finaal te landen bij uitgeverij Vanden Broele en BrederoGraphics. De druk vertrouwen we achttien jaar lang toe aan het Beernemse familiebedrijf 'De WindRoos'. Als zij ermee ophouden, neemt de Oostendse drukkerij Lowyck over. Wanneer het blad in 2017 een belangrijke opfrissing ondergaat, verdwijnen de cartoons van de hand van Jan-Sebastiaan Debusschere, en verschijnen er nog twee in plaats van drie nummers per jaar, zij het nu met een vaste periodiciteit en met een opwaardering van het beeldmateriaal. De strategie? Mee evolueren met de tijd, maar enkel daar aanpassen waar nodig. Met twee tussentijdse lezersbevragingen om de richting te helpen bepalen. De Grote Rede start met drie hoofdbijdragen en de kortrubriek 'In de branding', in de loop van de jaren aangevuld met de nieuwe rubrieken 'Zeewoorden' (2004), 'Cis de strandjutter', 'Zeevruchten', 'Stel je zeevraag', 'Kustbarometer' en 'Kustkiekjes' (2006), 'Educatie' (2010) en 'Goede zeedoelen' (2015).

De redactie vormt het hart van het tijdschrift. In de loop van de vijftientwintig jaar zetten bijna 100 (!) verschillende wetenschappers en andere experts zich in voor De Grote Rede. VLIZ-personeel, maar vooral ook veel externen met een specifieke vakkennis. Naast een hoofdredactie buigt een apart groepje zich over de culinaire rubriek 'Zeevruchten'. En als blijkt dat er geen eenduidig antwoord bestaat over de oorsprong van plaatsnamen van zandbanken en geulen op zee, beslissen we een expertengroep – al snel tot 'Zeewoordenaars' omgedoopt – op te starten. Het zal de inspiratie al die jaren heel erg ten goede komen!

VIJFENTWINTIG JAAR LATER, ZOVEEL GELEERD

Het is wel wat: gespreid over een kwarteeuw: 61 nummers, bijna 200 hoofdartikels, nog eens 381 kortere rubriekbijdragen, 134 'zeewoorden' verklaard en dit alles voor een totaal van 1894 pagina's leesvoer. Geschreven door in totaal 318 verschillende auteurs (!). Vandaag zijn bijna 9000 burgers geabonneerd op het papieren tijdschrift, nog eens honderden ontvangen het magazine digitaal of consulteren De Grote Rede via de website. En een veelvoud raadpleegt de inhoud na doorverwijzing door abonnees of omdat grootouders de nummers bijvoorbeeld doorgeven aan hun kleinkinderen of omdat tandartsen en artsen het tijdschrift in de wachtzaal aanbieden. Zo geeft een lezersbevraging aan dat drie op de vier lezers de informatie uit De Grote Rede in gesprekken of bij het uitoefenen van hobby of werk gebruikt. Heel regelmatig krijgt de redactie de vraag – wat ze stevast positief beantwoordt – of artikels mits bronvermelding mogen worden overgenomen in andere tijdschriften en media. En niet te vergeten: De Grote Rede vormt gedurende vele jaren de basis van de jaarlijkse Zeekrant, gepubliceerd door het VLIZ en de Provincie West-Vlaanderen.

De thema's die we behandelen gaan zo breed als de oceaan werelddekkend is. Een longlist goed voor gemakkelijk nog een kwarteeuw leesinhoud siert de verslagen van de nooit aan inspiratie mankerende redactievergaderingen. Aangevuld met vragen die leven bij het publiek en ons mondeling, telefonisch, per mail of in een handgeschreven brief bereiken. Dossiers als 'Hoe vervuild is de Noordzee?' (GR27) of 'Wat mag en mag niet op het strand, de zee of als toerist?' (GR8, 22, 59) passeren de revue. Mèt aandacht voor de lokale context. Zo vragen we bevoorrechte

getuigen wat ze het mooiste en leukste plekje aan zee vinden (GR12) of het meest markante gebouw (GR12), of schetsen we de geschiedenis van de Oostendse vismijn (GR13). We zijn er vroeg bij met intussen ingeburgerde thema's als microplastics (GR6), mentale gezondheid en de zee ('Blue Mind': GR34) of met de historie van het Testerep schiereiland (GR46). En ook de actualiteit volgen we met de nodige aandacht: de olieramp met de Tricolor (GR7), de tsunami in ZO-Azië (GR12), het energie-eiland (GR37), diepzeemijnbouw (GR40), onderwatergeluid (GR46) of PFAS-vervuiling (GR60). Naar aanleiding van de herdenking Eerste Wereldoorlog verschijnt in 2013 zowaar een dik, meer dan honderd pagina's tellend themanummer (GR36), inclusief vertalingen én studiedag. Echte kustonderwerpen zoals 'Meeuwen' (GR12, GR15) kunnen niet ontbreken, evenals artikels die het belang van de zee ('Planeet Aarde: wablief?' – GR18) onderstrepen. In GR14 brengt Thomas Hoeberigs – toen nog student, intussen coördinator Erfgoed Knokke-Heist – verslag van een grote kennistest over de zee in Vlaanderen. Ook heel wat interessante aspecten van het zeeonderzoek komen aan bod, met bijdragen over de geschiedenis van de mariene wetenschappen (GR25), de historie van de oesterkweek in ons land (GR34), het bijzondere onderwaterreliëf van onze kustwateren (GR26), het verdronken Doggerland (GR32) en een walruskerkhof bij Zeebrugge (GR55), onderzoeksschepen (GR41) en ga zo maar door. Zelfs onderwerpen buiten de comfortzone van de redactie worden niet geschuwd, denk maar aan 'Oostende in de Nederlandse literatuur' van de hand van Tom Sintobin (GR29) of 'Zeemeeminnen' door Eva Descamps (GR28), communicatieverantwoordelijke bij Scheepvaartbegeleiding.

Werkelijk alle lagen van de bevolking en elke beroepscategorie heeft de voorbije 25 jaar 'De Grote Rede' gelezen © VLIZ.

Het Zeewoordenteam anno 2022 (vlnr.: Johan Termote, Jan Seys, Roland Desnerck, Fons Verheyde, Magda Devos en Nancy Fockede; ontbreken op de foto: Carlos Van Cauwenberghe, Dries Tys, Arnout Zwaenepoel)

Bij al deze schrijfsels komt stevast een warme, menselijke factor kijken. Voor het themanummer over kabeljauw (GR9) gaan we te rade bij kustvisser Fernand Verleene, die ons in de Sailor aan de Hendrik Baelskaai graag te woord staat. Op één voorwaarde! Dat we zijn woorden overnemen zoals hij ze gezegd heeft (wat we doen). Robert Coulier buigt zich in GR20 met veel ijver en vakkennis over de legendarische Oostende-Dover 'maalboot' verbinding; August Goethaels en Eddy Lannoo gunnen ons daarbij inzage in hun indrukwekkende en uitgebreide fotocollectie. Vriend Frank pent, vanuit zijn ervaring als docent dierenzorg, in GR26 neer hoe je een Noordzee-aquarium bouwt. Arts en latere Ugent-rector Paul Van Cauwenberge legt in GR7 uit hoe je omgaat met zeeziekte, en weerman David Dehenauw beantwoordt in GR5 op een stevig onderbouwde wijze waarom het weer écht wel beter is aan zee! Helaas moeten we soms ook afscheid nemen van auteurs. Professor geologie Jean-Pierre Henriët sterft veel te vroeg, na eerder een gesmaakte bijdrage te hebben geleverd over diepzeeonderzoek ('Beelden van de diepzee': GR19). En schrijfster Katrien Vervaele verlaat ons al in 2023, nadat ze meerdere topartikels schreef voor De Grote Rede.

GROTE WAARDERING HART ONDER DE RIEM VAN DE REDACTIE

De vele mails, telefoontjes, mondelinge steunbetuigingen, handgeschreven brieven en andere tekenen van erkenning aan het adres van De Grote Rede zijn al die tijd een belangrijke steun geweest voor de redactie om zich ten volle voor het tijdschrift te blijven inzetten. Maar om echt te weten wat er leeft bij de lezers, voerden we twee grote bevragingen uit, één ter gelegenheid

van het vijftiengtigste nummer begin 2008, herhaald in 2015 toen de kaap van vijftig Grote Redes was bereikt. Telkens was de respons immens, met respectievelijk 812 (>20% van de 3500 abonnees!) en 630 teruggestuurde formulieren.

En stevast zijn de commentaren heel erg positief. Niet minder dan 98% van de bevroegden geeft aan tevreden of heel tevreden te zijn met het geleverde product. En misschien nog wel het allermooiste is dat werkelijk alle lagen van de bevolking en elke beroepscategorie De Grote Rede leest. Twee derde (62%) rekent zichzelf bij het 'brede publiek', de overige lezers zijn onderwijskrachten en gidsen (ca. 20%), wetenschappers (ca. 10%) en beleidsvoerders (ca. 8%). Meer dan de helft is gepensionneerd, heeft dus tijd om te lezen. Een dikke 80% van de abonnees woont aan zee of komt er op regelmatige basis. Vele honderden lezers hebben beroepsmatig een binding met het zilte nat: docenten maritiem onderwijs, werktuigkundigen en kapiteins van koopvaardij- en andere schepen, rivier- en zeevissers, vismijnpersoneel, scheepvaartpolitie en -inspectie, loodsen, baggeraars, havenbestuurders, strandredders, scheepsherstellers, professionele duikers, en ga zo maar door... Maar ook ambtenaren, technici en laboranten tonen interesse. Evenals ongeveer alle nog te bedenken andere beroepscategorieën en bezigheden: van postbediende, journalist, huisvrouw, student, politieagent, dokter tot minister.

Vertederend zijn vaststellingen en reacties als: "Ik ben buschauffeur en lees De Grote Rede op ogenblikken dat ik moet wachten op de leerlingen", "Ik gebruik De Grote Rede in spreekbeurten van de kinderen", "Ik ervaar een positief ingestelde, gedreven en idealistische équipe. Proficiat! U zult onze zee redden (provincieraadslid)", "Veel collega's gebruiken De Grote Rede als diepgaande documentatie

(natuurgids)", "Proficiat aan u en de talrijke redactieleden: uw infoblad is TOP! De noodzakelijke subsidies worden goed benut", "Mijn vriend is verleden week overleden. Als gewezen visser genoot hij van het lezen van het tijdschrift", "Het WOI-nummer 36 is voor de toeristische sector een pluspunt, ook voor toeristen die de volgende vier jaar onze camping zullen aandoen", "Houden zo! Moest ik redacteur zijn van de Knack, dan zijn jullie allemaal verzekerd van een job! Proficiat voor het ganse team".

Maar misschien wel de allermooiste reactie kwam van deze jongen: "Ik ben 11 jaar oud, houd veel van de Natuurwetenschappen, ben bijna tweetalig, zwem goed, houd van een bezoek aan Earth Explorer, speel een beetje op www, en heb een zusje (6) die grote foto's van zeedieren wenst te hebben (en ook panda's); samen hebben we uw informatieblad doorgebladerd: ik heb de figuren en geschriften gelezen met commentaren van opa, mijn zusje heeft de inktvis lang bekeken en grootvader heeft de geschiedenis van de Vikingen gelezen en de zeewoorden. Allemaal zeer goed." Meer reacties van lezers zijn te vinden op pagina 8-9 van GR50.

ZEWOORDEN ALS 'SPECIAL'

Veel experten zullen zich de bruisende en leerrijke vergaderingen van de hoofdredactie nog lang herinneren. Met een bijzonder woordje van dank aan het 'zeewoorden-team'. De vergaderingen van deze kleine kern, opgestart met een gericht doel – zeetoponiemen e.a. zeetermen etymologisch verklaren – was stevast een vat vol inspiratie. Een figuurlijke kookpot waarin de deelnemers hun kennis gooiden, om er na het nodige roerwerk een staaltje nieuwe inzichten uit te toveren. Een sympathiek team, met op kop professor Magda Devos, taalkundige, etymologie en eminent kenner

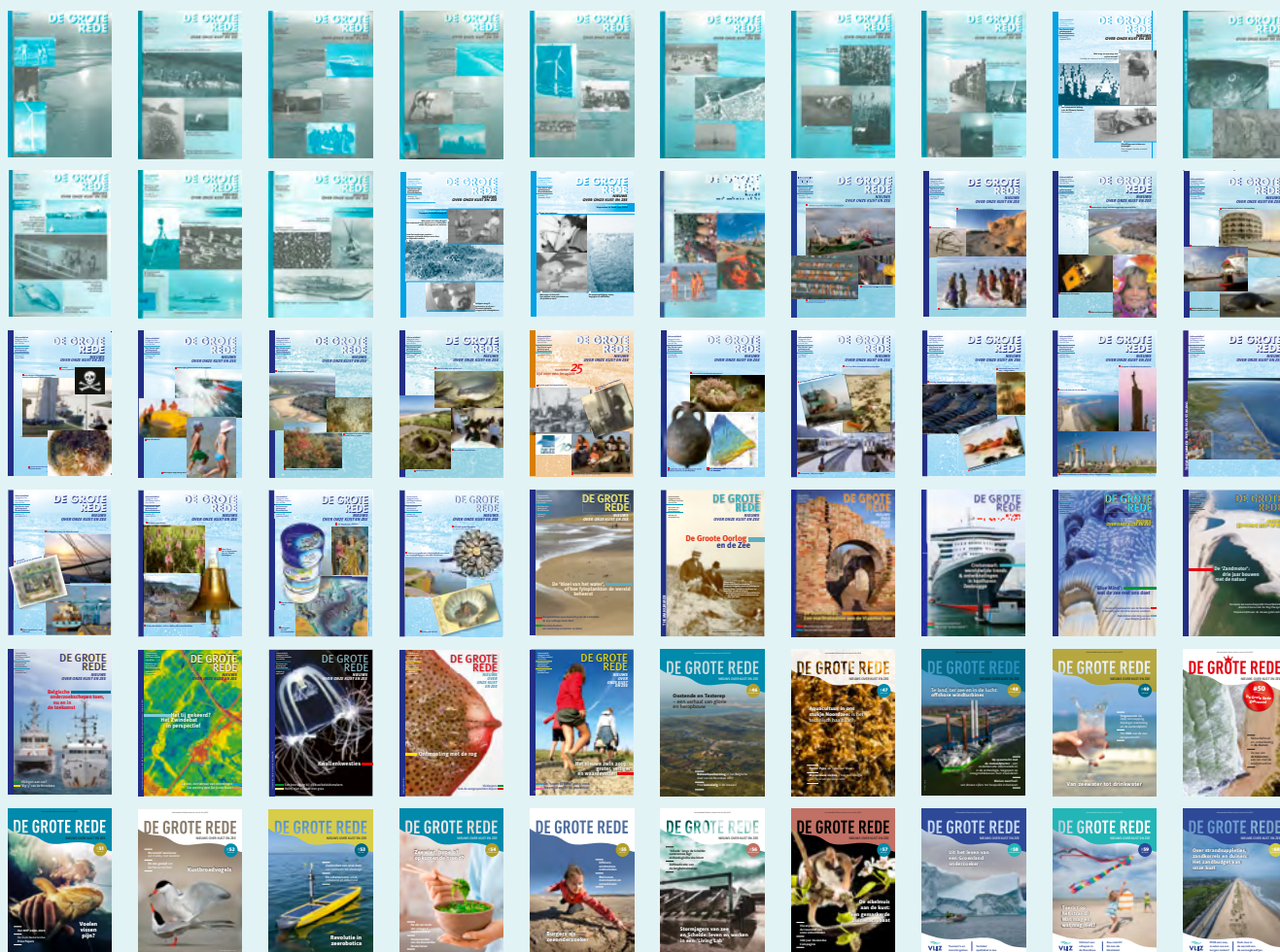
van Vlaamse dialecten. En Roland Desnerck, levende encyclopedie, auteur van heel wat boeken over de visserij, het Oostends dialect, zeemansliederen, etc. Aangevuld met de vak kennis van Carlos Van Cauwenberghe (ex-hoofd Hydrografie), Johan Termote (historicus), Dries Tys (archeoloog), Willem Lanszweert (†, Nationaal Visserijmuseum), Tomas Termote (duiker-archeoloog) en Arnout Zwaenepoel (ecoloog). Dit alles gedragen door de VLIZ-équipe.

Het team bracht per nummer van De Grote Rede telkens één zeetoponiem of -plaatsnaam, en één niet-toponiem. Origineel werk, dat uitmondde in de verklaring van vrijwel alle namen van geulen en zandbanken voor de Vlaamse kust. Eén ondiepte leverde toch wel een hoogst bijzonder verhaal, dat van

de Lodewijkbank. Deze zandbank had tot 2011 als vrijwel enige zandbank voor onze kust, geen naam. Toen er plannen werden gesmeed om hier windmolens te bouwen, kreeg de ondiepte in de wandelgangen dan maar de aanspreektitel "Bank Zonder Naam". Origineel, dat wel, maar onrecht doende aan een vergeten toponiem, te vinden op de "Zeekaart der Visscherij van Blankenberge": een op groot doek geschilderd kunstwerk, tussen 1889 en 1900 opgeemaakt door E.H. G. Carlier en vandaag nog te bezichtigen in de toenmalige vissersschool, nu Sint-Pieterscollege in Blankenberge. Dankzij het Zeewoordenteam en de Kustwacht, met goedkeuring van de Internationale Hydrografische Organisatie, is Lodewijkbank sinds 2012 de officiële naam voor de ondiepte dertig kilometer voor onze kust.

EN NU?

Bij het vallen van het doek, hoort een woordje van dank aan iedereen die op een of andere wijze heeft bijgedragen aan de realisatie en het succes van het blad. Teveel om iedereen op te noemen. Meer dan tienduizend lezers, bijna honderd redactieleden, een vrijwel ontelbaar aantal auteurs en leveranciers van fotomateriaal, grafici, illustratoren, drukkerijen, en ga zo maar door... En natuurlijk ook het VLIZ en zijn bestuur, de Vlaamse overheid en het West-Vlaamse provinciebestuur, die het al die jaren mogelijk maakten om de zee op een gedegen en onderbouwde wijze in de huiskamers, wachzalen en kantoren van velen te brengen.

Dit is dus het laatste nummer van De Grote Rede. Alle 61 edities blijven beschikbaar en consulteerbaar op: https://www.vliz.be/nl/publications/type/grote_rede.

En we voorzien in een vrijwel naadloze transitie naar een ander, zij het digitaal VLIZ-informatieblad! Met Testerep magazine (www.vliz.be/testerep/nl) komt eenieder gefascineerd door de zee en het zeeonderzoek, ook na De Grote Rede, aan zijn of haar trekken. Niet toevallig genoemd naar een ander kusttoponiem, het verdwenen schiereiland waarop Oostende, Middelkerke en Westende ontstonden en waaraan die kustplaatsen hun naam te danken hebben. Maandelijks in de mailbox, en dus korter op de bal dan wat met De Grote Rede mogelijk was. Een nieuwe tijd, een nieuw geluid!